

Fingon ruokaturvatyöryhmän kannanotto 29.8.2022: **Globaali ruokakriisi vaatii kestäviä ratkaisuja. Lyhytjänteiset toimet ja nurkkakuntaisuus heikentävät ruokajärjestelmää entisestään**

Fingon ruokaturvatyöryhmän suositukset Suomelle:

Kestävien ruokajärjestelmien ja ruokaturvan edistämisen tulee näkyä vahvasti Suomen kehityspolitiikassa ja -rahoituksessa. Suomen tulee luoda tiekartta kehitysavun nostamiseksi YK:n suosittelemalle tasolle 0,7 prosenttiin BKT:stä, jolloin voidaan lisätä rahoitusta myös ruokaturva-, maatalous- ja maaseutukehityssektoreille. Rahoituksen pitää painottaa heikoimmassa tilanteessa olevia ihmisiä, minkä vuoksi vähintään 0,2 prosentin BKT-osuus tulee kohdentaa vähiten kehittyneisiin maihin. Lisäksi Suomen on kannettava vastuunsa uuden ja korotetun ilmasto- ja kehitysrahoituksen kanavoinnissa Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisesti.

Suomen kehitysrahoituksen osuutta, mikä tukee ruokaturvan parantamista ja pienviljelijöiden aseman vahvistamista, tulee lisätä. Tukea on suunnattava erityisesti pien- ja perheviljelijöiden tukemiseen sekä edesauttaa heidän järjestäytymistään. Suomen tulee vahvistaa pientuottajien etujärjestöjen asemaa ja vaikuttavuutta kansainvälisessä politiikassa. Erityisesti naispienviljelijöiden oikeuksien toteutumista tulee edistää.

Suomen ilmasto- ja kehitysrahoituksen tulee edistää ekologisesti kestäviä ruoantuotannon tapoja, jotka helpottavat ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Rahoitusta tulee ohjata muun muassa valtiollisten toimijoiden, yritysten sekä tutkimuslaitosten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöhön kestävien ruokajärjestelmien vahvistamiseksi. Kestävät ratkaisut pohjaavat tyypillisesti vahvaan paikalliseen johtajuuteen ja tietotaitoon, joita Suomen tulee vahvistaa kanavoimassaan rahoituksessa.

Suomalaisten järjestöjen, yritysten ja tutkimuslaitosten monipuolinen osaaminen kestävästä ruokajärjestelmästä tulee ottaa vahvemmin käyttöön. On tärkeää, että Suomen rahoittamissa ilmastokestäviin ruokajärjestelmiin liittyvissä hankkeissa suomalaiset tahot tekisivät yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa tiedepohjaisesti uusien innovaatioiden saavuttamiseksi.

Ilmasto- ja kehitysrahoitusta tulee kohdentaa ruokaturvaan ja kestävään ruoantuotantoon.

Ilmasto- ja kehitysrahoituksen sopeutuminen on yhä kiireellisempää ja se tulee tehdä luonnonvarojen kannalta kestävästi. Suomen ulkoministeriön ilmastodiplomaattisia pyrkimyksiä tulisi kohdentaa ilmasto- ja kehitysrahoituksen rakenteiden muokkaamiseen, erityisesti rahoituksen saavutettavuuden parantamiseksi sekä kestävästä ruokajärjestelmästä ja maatalouskäytäntöjen tukemiseksi. Lisäksi Suomen pitää ilmasto- ja kehitysrahoitusta koskevassa strategiassaan sitoutua edistämään pienviljelijöiden asemaa, mm. turvaamalla lahjamoitoisen rahoituksen kanavoiminen ruokaturvaa edistäviin toimiin, jotka eivät ole välttämättä lyhyellä välillä kaupallistettavia.

Kansainvälisillä areenoilla Suomen tulee profiloitua globaalia ruokaturvaa ajavana maana ja korostaa ruokaturvaan liittyvien teemojen kytköksiä sekä uusia lähestymistapoja. Suomi voi vaikuttaa kansainvälisiin järjestöihin ja neuvotteluprosesseihin siten, että maatalouden rooli ilmastomuutokseen sopeutumisessa ja sen hillitsemisessä vahvistuu, sekä luonnon monimuotoisuuden merkitys ruokaturvalle huomioidaan entistä vahvemmin.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on ollut merkittävä shokki maailman ruokajärjestelmälle. Globaalin ruokakriisin taustalla ovat kuitenkin huomattavasti laajemmat ja moniulotteisemmat tekijät. Välittömien avustustoimien rinnalla tarvitaan pidemmän tähtäimen toimenpiteitä ruoantuotannon kestävyden ja resilienssin parantamiseksi.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut ruokaturvan ja ruoan huoltovarmuuden uutisotsikoihin sekä poliittiseen keskusteluun. Ukrainassa tuotetusta viljasta riippuvaisissa maissa tuonnin katkeaminen on synnyttänyt konkreettista pulaa ruoasta. Lisäksi lannoitteiden ja energian hintojen nousu tuntuvat myös maissa, joissa akuuttia pulaa viljasta ei ole. On arvioitu, että Ukrainan sota saattaa lisätä nälkää näkevien ihmisten määrää jopa 8–13 miljoonalla kuluvaan vuoteen aikana ja mikäli sota jatkuu, vaikutukset ovat tätäkin laajemmat.

Globaalin ruokakriisin taustalla ovat kuitenkin Ukrainassa käytävää sotaa laajemmat ja moniulotteisemmat tekijät. Nälkäisten ihmisten määrä oli ollut useita vuosia nousussa muun muassa konfliktien ja ilmastonmuutoksen vaikutusten vuoksi. Koronaviruspandemian aikaansaamat toimituskatkokset sekä taloudelliset vaikutukset heikensivät tilannetta entisestään. Tällä hetkellä ruokakriisiä pahentavat myös kuivuudesta ja sään ääri-ilmiöistä johtuvat satojen menetykset eri puolilla maailmaa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ei siis niinkään synnyttänyt ruokakriisiä, vaan toi esiin, kuinka haavoittuvainen ja keskinäisriippuvainen globaali ruokajärjestelmäme pohjimmiltaan on.

Kun etsimme ratkaisuja globaaliin ruokakriisiin, meidän on tunnistettava taloudelliset ja poliittiset tekijät sen taustalla, kuten riippuvuus fossiilisista polttoaineista, sekä tuotannon ja kaupan keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin ja monikansallisten yritysten käsiin. Ruokajärjestelmien haavoittuvuutta on lisännyt myös tuotannon keskittyminen pieneen määrään lajeja ja niiden lajikkeita. Tämän lisäksi lukuisissa maissa omavaraisuusaste on heikentynyt, kun sekä ruoan ja tuotantopanosten riippuvuus tuonnista on kasvanut voimakkaasti.

Kuten vuonna 2021 järjestetty YK:n ruokajärjestelmähuippukokous korosti, tarvitsemme pitkäjänteisiä toimia maailman ruokajärjestelmän muuttamiseksi. Akuutteihin ruokakriiseihin tulee tulla vastata välittömällä ruoka-avulla, mutta sen rinnalla vaaditaan pitkän tähtäimen ratkaisuja, kuten kestävämpiä ja resurssiviisaita tuotantotapoja sekä oikeudenmukaisempia kaupan sääntöjä.

Ilmastonmuutos suurin uhka ruokaturvalle

Ilmastonmuutos ja ruoantuotannon ekologisen perustan rapautuminen ovat keskeinen osa globaalia ruokakriisiä. Suuri osa ruoantuotannon häiriöistä liittyy ilmastonmuutokseen ja muihin ympäristöongelmiin, ja toisaalta kestävä tuotanto kiihdyttää ilmastonmuutosta sekä luontokatoa¹. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen sekä ruoantuotannon ympäristökestävyyden parantaminen ovat edellytyksiä ruokakriisin ratkaisemiselle.

On arvioitu, että ilmastonmuutos uhkaa jopa kolmannesta maailman ruoantuotannosta. Ilmastonmuutoksen myötä ruoantuotanto vaikeutuu eniten Saharan eteläpuolisessa Afrikassa sekä

¹ Globaali ruokajärjestelmä aiheuttaa arviolta 25–30 prosenttia kasvihuonekaasupäästöistä. 34 prosenttia maasta ja 69 prosenttia makeasta vedestä kuluu ruoantuotantoon. Ruoantuotanto on syy 75 prosenttiin trooppisesta metsäkadosta ja 70 prosenttiin luonnon monimuotoisuuden romahtamisesta.

Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Muuttuviin olosuhteisiin sopeutuminen on vaikeinta siellä, missä on rajalliset mahdollisuudet saada peruspalveluja, missä suuri osa elinkeinoista on suoraan riippuvaisia luonnonvaroista, ja missä on tämän lisäksi väkivaltaisia konflikteja. Näillä alueilla on erityisen tärkeää tukea ruokaturvaa ja edistää kestävästä ruoantuotantoa.

Ilmastomuutokseen sopeutuminen on yhä kiireellisempää ja se tulee tehdä luonnonvarojen kannalta kestävästi. Myös ilmastorahoitusta tulisi kohdentaa nykyistä enemmän ruokaturvaan ja kestävään ruoantuotantoon. Tällä hetkellä ainoastaan 1,7% ilmastorahoituksesta saavuttaa pientuottajat.

Globaalia kriisiä ei ratkaista itsekkäillä toimilla

Nykyisessä tilanteessa kansallinen itsekkyyks ja nurkkakuntaisuus on vaarallinen reaktio. Huoltovarmuuden nimissä asetettavilla ruoan vientikielloilla sekä lannoitteiden ja muiden tuotantopanosten haalimisella on vakavia vaikutuksia köyhissä maissa, joiden ruokaturva on heikko. Itsekkäiden ratkaisujen ja eriarvoistavan resurssikilpailun kiihdyttämisen sijasta kaikissa maissa kannattaisi ja pitäisi päättäväisesti vähentää riippuvaisuutta fossiilisiin polttoaineisiin nojaavista tuotantopanoksista, parantaa ravinnekiertoa, huolehtia maaperän terveydestä sekä panostaa kestävään ruoantuotantoon. Myös siementen saatavuuden ja maanhallinnan oikeudenmukaisuus ovat keskeisiä kestävästä ruoantuotannon saavuttamiseksi.

Kansallisen ruokaturvan ja huoltovarmuuden nimissä Suomen on syytä pitää kiinni suhteellisen korkeasta omavaraisuusasteestaan sekä edelleen parantaa kotimaisen ruoantuotannon ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Maailman ruokaongelmiin ei kuitenkaan auta se, että Suomen kaltaiset vauraat maat pyrkivät lisäämään omaa ruoantuotantoaan – etenkin jos tämä tapahtuu ruoantuotannon ympäristökestävyydestä tinkimällä². Nykyisellään maailmanmarkkinoilla on riittävästi ruokaa akuuttiin ruokakriisiin vastaamiseen, mutta kriisiavun kustannukset kasvavat koko ajan, kun ruoan hinta nousee.

Välttämätön toimi ruokakriisiin vastaamiseksi on lisätä avustus- ja kehitysyhteistyövaroja. Tarvitsemme pitkäjänteistä ruokajärjestelmien kehitystä sekä kehitysmaiden paikallisen ruoantuotannon elvyttämistä sekä liian suuresta tuontiriippuvuudesta irtaantumista. Oikeudenmukaiset kaupan säännöt ovat avainasemassa kestävämmän ruokajärjestelmän rakentamisessa.

Köyhien maiden ruoantuotannon ja ruokajärjestelmien kestävyys lisääminen ei välttämättä edellytä kalliita ja pääomaintensiivisiä toimia, vaan yksinkertaiset ratkaisut, jotka edistävät muun muassa maaperän hedelmällisyyttä, veden hallintaa, siirtymää säänkestäviin lajeihin tai lajikkeisiin tai viljelymenetelmiin, voivat parantaa paikallista ruoantuotantoa huomattavasti. Maatalousneuvonta ja osaamisen kasvattaminen paikallisten instituutioiden kautta on tärkeä osa tätä prosessia.

Kestäviä ratkaisuja ruokakriisiin

Globaalin ruokakriisin ratkaisemiseksi sekä kestävämmän globaalin ruokajärjestelmän rakentamiseksi tarvitaan pitkäjänteistä tukea sekä konkreettisella että poliittisella tasolla.

² Myös tällaisia kannanottoja suomalaisessa ja EU-tason keskustelussa on kuultu.

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa ja ilmastonmuutoksen edetessä kriiseistä ja katastrofeista on tullut uusi normaali. Jos emme edistä ilmastonmuutokseen sopeutumista ja kehitä resilienssiä tukevia rakenteita, mikään määrä humanitääristä apua ei riitä vastaamaan kasvavaan tarpeeseen.

Ruokaturvan parantamiseksi tulee tukea köyhempien ja haavoittuvaisten maiden omaa ruoantuotantoa. Tässä on suosittava sellaisia tuotantomuotoja, jotka tarjoavat toimeentulon suurelle joukolle ihmisiä, toisin kuin keskitettyssä omistuksessa oleva suurtuotanto. Nämä tuotannolliset ratkaisut tarvitsevat tuekseen politiikkaa, joka antaa ruokajärjestelmiään elvyttävälle alueelle mahdollisuuden suojella omaa tuotantoaan paikallisesti ja valikoivasti. Alueellisten kaupan verkostojen tukemisella voidaan vahvistaa pientuottajien markkinoillepääsyä, sillä heidän kapasiteettinsa kilpailla kansainvälisillä markkinoilla on lähtökohtaisesti heikompi.

Kestävällä paikallisella ruoantuotannolla on tärkeä rooli työpaikkojen ja toimeentulon tarjoajana. Teknisillä ratkaisuilla ja innovaatioilla on potentiaalia edistää ruoantuotannon ja maatalouden kestävä uudistumista. Oikeudenmukaisuus ja paikallisten tuottajien osallistuminen vahvistavat laajemman vaikuttavuuden ja pitkäaikaisten ratkaisujen löytämistä.

Kehitysyhteistyö ja kehityspolitiikka ovat Suomelle yksi keskeinen kanava vahvistaa kehittyvien maiden ihmisten mahdollisuuksia tuottaa ja hankkia turvallista, terveellistä ja ravitsevaa ruokaa. Kehitysyhteistyöhön sisältyy myös humanitääri-apu, jolla voidaan vastata nopeasti esimerkiksi konflikteista tai kuivuudesta seuranneeseen akuuttiin ruoka- ja tuotantopanospulaan.

fingo

SOLIDAARISUUS

UFF

ffd.fi
Food and Forest
Development Finlanda

Liana

BIOS-tutkimusyksikön asiantuntijajäsen on osallistunut kannanoton laatimiseen.